

Poděbradský hřbitov – kulturní památka pod spisovým číslem 1932

Hřbitov představuje ve vztahu k funerálnímu umění 19. století a první poloviny 20. století unikátní architektonický soubor. Byl založen v roce 1903.

Chráněnou kulturní památkou od r.1963 je celý půdorys hřbitova, ohradní zeď, kaple s márnicí, domek hrobníka, ústřední kříž, náhrobek rodiny Markovy, hrobka Ing. Vojtěcha Birnbauma a hrobka rodiny Kerhartovy.

Hřbitov se skládá ze staré části, nové části a nejnovější části, evangelického oddělení, urnového háje u obřadní síně a židovského oddělení. Poslední díl byl zničen za II. světové války. Na hřbitově je cca 3928 hrobových míst.

Ze stručné historie hřbitovů v Poděbradech:

Nejstarší hřbitov na území Poděbrad byl již v 11.-12. století v místech nedaleko ústí ulice Na Vinici do ulice Husovy. Svědčí o tom archeologické vykopávky, ozdoby, milodary, hroby vyložené dřevem.

Dalším místem k uložení ostatků bylo místo u **katolického kostela Povýšení sv. Kříže** v první polovině 14. století. Hřbitov byl v místech, které často sužovaly záplavy (tůň, Labice – slepé rameno Labe) a bohužel se z něho nic nedochovalo. Zámžní občané mohli být ve středověku pohřbíváni do krypty pod kněžištěm, do sklípků v bočních věžích, přímo pod kostelní dlažbu. A tak se podařilo zakladateli Polabského muzea Janu Hellichovi v r. 1896 při výměně dlaždicové podlahy identifikovat hrob stavitele poděbrdského zámku Avostallise de Salla. Roku 1448 zde měla být pohřbena první manželka krále Jiřího z Poděbrad Kunhuta ze Šternberka. Předpokládá se, že hrob je umístěn vlevo pod levým postranním oltářem.

Hřbitov u kostela byl již v druhé polovině 17. století nedostačující a pohřbívání se začalo kolem **Havířského kostelíčka Nanebevzetí Panny Marie**. Ani tento hřbitov nestačil nadlouho potřebám rozrůstající se farnosti.

Za vlády císaře Josefa II. vstoupilo v platnost nařízení zakazující pohřbívání v chrámech a kolem nich a na pozemcích mezi domy. V roce 1774 byl za městem směrem k Pátku (nyní **Purkyňovy sady**) založen hřbitov nový v místech, kde se dříve pohřbívalo při morových epidemiích. Márnice, domek pro hrobníka a opuková zeď s honosnými náhrobky zámožných občanů pochází ze 30. let 19. století. V 80. letech 19. století se v sousedství hřbitova začalo stavět. Stavitel František Proft, který zde skoupil pozemky, postavil pro sebe svou vilku zde jako první. Sousedství hřbitova se mu příliš nelíbilo. Poslední pohřeb zde se uskutečnil 13.5.1903. Místo se změnilo v park. Hrob i náhrobky byly z větší části hřbitova přemístěny na hřbitov nový. Zůstal zde jen hlavní kříž, který byl nad hrobkou poděbradských děkanů (+1829 Matěj Rössler, zakladatel českého ovocnářství) a náhrobek poděbradského lékaře MUDr.Františka Boučka (+1882) s plaketou od Bohuslava Schnircha.

Nový městský hřbitov byl založen v katastru obce Kluk a navázal na hřbitov evangelický, který zde byl založený v roce 1896 a o něco později hřbitov židovský (po válce zpustlý a v poslední době obnovovaný obcí židovskou). Modlitebna, která dříve patřila k židovskému hřbitovu, je upravena na smuteční síň. V místech hřbitova a jeho okolí bývalo pohřebiště lidu lužické kultury.

Originální plány s arkádami uprostřed (příliš nákladné – nerealizovalo se) na nový hřbitov vypracoval **ing. architekt Josef Fanta**. Zahradnickou úpravu prováděl **František Thomayer** z Prahy. Již při vchodu upoutají vrata brány vrcholící Pietou s andělem smrti a vykoupení a plačící Máří Magdalénou. Postavy jsou ryté na měděném plechu.

hrob č. 1 – 4.5.1903 sedmiměsíční Arnoštka, dcera místního strážníka Nezavdala

U jižní strany, která sousedila s evangelickým hřbitovem, byly umístěny **nejstarší**

náhrobky:

46 – Měšťanský rod Kulichů – odtud pocházela i matka sochaře B. Schnircha

47 – Anna Susová (první polovina 19. století) od sochaře Josefa Maxwe

48 - + 1839 Martin Paroubek, odkázal městu dům a peníze na vydržování 12 chudých

49-50 – poslední klasicistní náhrobek nad hrobem ředitele školy J. Bukovského

Hlavní kříž je dřevěný a sesazený z několika částí, které lze postupně měnit a s kovovými ozdobami nahoře ve tvaru slunce.

Kaple vystavená na londýnské výstavě architektury byla předlohou pro hřbitovní kapli a domek hrobníka na poděbradském hřbitově. Umělecký kovář a zámečnick Jan Mareš, který vyrobil železná **vrata a mříže** u hlavního vchodu, pocházel z Poděbrad. **Oltář** a vnitřní vybavení ze dřeva je dílem poděbradského truhláře Jana Báši. V kapli nalezneme barevné vitráže oken a dveří.

Severní zeď hřbitova, která navazuje na kapli s bývalou márnicí, je nejcennější. Je vyzdobena pravidelně se opakujícími čtyřmi motivy (Anděl smrti a vykoupení, sv. Máří Magdalena, Kristus s křížem, Plačící matka Kristova), které jsou spojeny sgrafitovými pásy s citáty z Písma. Keramické reliéfy jsou z bechyňské dílny **Františka Bílka**. V těchto místech nalezneme i více zajímavých ukázek funerální plastiky z poděbradské sochařské a kamenické dílny **Milana Havlíčka** (žáka B. Schnircha), který zahynul za I. sv. války. Vedle Josefa Fanty se na návrzích jednotlivých hrobek podíleli i další architekti jako Vojtěch Kerhart nebo Antonín Engel. Výrazově působivá sochařská výzdoba vyla svěřena vynikajícím umělcům zejména Františku Bílkovi, Bohuslav Schnirchovi, Karlu Lidickému, Čeňku Vosmíkovi, Hanuši Folkmanovi a Frantovi Anýžovi.

1-4 hrobka rodiny Hellichů (vedle kaple) - návrh Josef Fanta, reliéf Milan Havlíček.

Jan, zakladatel Polabského muzea, archeolog, starosta, funkcionář mnoha spolků,

Jarmila – dětská lékařka, náčelnice Sokola, **švagr Ing. Jan Frič** – zakladatel zemědělského muzea, lesnický odborník

29-30 hrobka Josefa Truhláře, starosty Čs. Obce sokolské. Anděl s křídly z pálené hlíny - M. Havlíček.

35-36 rodina Zadinova, plastika od M. Havlíčka z kamene. Libuše Baudyšová, spisovatelka, Milan Zadina ředitel správní rady lázeňské společnosti (zahynul v posledních dnech II. sv. války v koncentračním táboře v Buchenwaldu)

51-52 hrobka rodiny Boučkovy. Návrh -prof. Pražské techniky, architekt Antonín Engl. Strom na desce představuje rodinu MUDr. Františka Boučka, Englova dědečka, větve deset Boučkových dětí. Větší jablka rodiče, menší jablka jejich dětí. Reliéf je prací příbuzného Boučkovy ženy Franty Anýže.

57-58 prof. dr. Ing. Vladimír Hráský – profesor pražské techniky, vodohospodářský odborník, zemský poslanec, dlouholetý předseda lázeňské společnosti

62-63 MUDr. Jakub Vondrovic, návrh architekt Vojtěch Kerhart. Autor medailonku Karel Lidický.

Syn Otakar Vondrovic, klavírní virtuos, Aša Slavická – pěvkyně.

91-92 hrobka ředitele Geiselreitera podle návrhu Josefa Fanty, s bustou od čeňka Vosmíka

Další zajímavosti

345 – ing. arch. Vojtěch Birnbaum, vysoký secesní hranolový náhrobek dle návrhu arch. Antonína Engla. Boučkova žena Božena (sestra sochaře B. Schnircha) se poprvé vdala za ing. Birnbauma a měla s ním 2 děti

414-415 lékařská rodina Kryšpínů

446-448 jmenovci Kryšpínů s modernistickým náhrobkem od K. Mauermanna

451-452 hrob rodiny Šeborů v podobném stylu

126-127 rodiče a příbuzní malíře Ludvíka Kuby - nedaleko vchodu - kovaný kříž

Poblíž je pochován profesor UK MUDr. Jan Knobloch.

68-69 spisovatel Bohumil Janda – Cidlinský (romány a povídky ze zdejšího kraje) – klasicistní náhrobek v podobě kapličky s vázou, zarostlý břečťanem. Ostatky převezeny v r. 1906 i s jeho ženou Marií, neteří obrozeneckého básníka Fr. Turinského.

9-10 urnový háj hrob rodiny Píchovy, kde byl pochován spisovatel a básník Jan Zábřana

46-50 u jižní zdi přenesené náhrobky

55 – krásný kovaný barokní kříž - prof. dr. Vojtěch Birnbaum a jeho žena Alžběta, také historička umění

27-28 rod mlynářů Hlaváčů

13-15 hrobka rodiny novomlýnské mlynáře Marka, jehož dcera se provdala za B. Schnircha. Ten je autorem náhrobku dívky s protem se třemi ratolestmi, představujícími Markův rod. Originální model náhrobku je uložen v muzejních sbírkách.

11-12 hrob rodiny Oberreignerovy, kde byl pochován ing. arch. Josef Pošmourňý (rekonstrukce podob kostelů z Velké Moravy)

1-4 urnová hrobka rodiny Kerhartovy zdobená plastikou Smrti od Karla Lidického. Jsou zde mimo jiné pohřbeni i malíř prof. Oldřich Kerhart, jeho bratr ing. arch. Vojtěch Kerhart (pošta, Libenského kolonáda, Zemědělská škola..)

Ve starší části hřbitova – prostý litinový kříž označuje **hroby italských zajatců** z I. světové války (pracovali zde při regulaci Labe)

Kolumbárium a několik hrobů ukrajinských emigrantů, kteří zde žili nebo studovali či učili po bolševické revoluci v Rusku.

349-350 evangelický hřbitov – prof.dr. Břetislav Foustka, známý propagátor abstinentských hnutí,

Zdenka Watersonová, překladatelka, novinářka

110-111 evang. II. hrob spisovatele Bohumila Říhy

U rozptylové loučky – nejnovější část – urna s popelem Ludvíka Kuby – jednoduchý pomník s jeho bustou

Květen 1945 – **společný hrob** 23 sovětských vojáků a důstojníků.